

Studentertale 2016

På et tidspunkt her det tidlige forår sad jeg og så Anker Jørgensens begravelse i fjernsynet (ja det er sådan noget man godt kan finde på når man kommet lidt op i årene og er historisk interesseret). Der er ingen tvivl om at Anker Jørgensen har haft stor betydning for udviklingen i Danmark og på en måde repræsenterede det gamle – lidt mere overskuelige samfund. Men det er nu ikke Anker Jørgensen det skal handle om i dag men mere nogle tanker, som begravelsen og de tilhørende taler satte i gang hos mig og som jeg gerne vil dele med jer.

Under begravelsen holdt den tidligere biskop i Århus, Keld Holm selve prædiken og han talte om fællesskab, som jo var vigtigt for Anker Jørgensen og sagde bl.a:

”Anker forholdt sig til folket som et fællesskab af individer. Folk og individ var ikke modsætninger, men folket er de mange individer, og det måtte ikke glemmes. Folket er også det enkelte menneske.”

Der er altså ingen modsætning mellem individet og folket, som vi til dagligt nok mere kalder fællesskabet. Individ og fællesskab er ikke modsætninger, men hinandens forudsætning. Men hvor er så balancen mellem individ og fællesskab? Hvornår er der for meget af det ene på bekostning af det andet? Det er det, jeg vil tale lidt om i dag – jeres sidste dag på Odder Gymnasium.

Og i virkeligheden er det jo utroligt aktuelt på en dag, hvor briterne har valgt at forlade det europæiske fællesskab.

Hele menneskehedens historie er på en måde en balancegang mellem individ og fællesskab. Vi er naturligvis individuelle skabninger - unikke - men kan ikke overleve uden fællesskabet. Man kan

sige at både individualismen og fællesskabet ligger i vores DNA på samme måde som viljen til overlevelse.

I oldtidens samfund kunne det enkelte menneske slet ikke overleve uden fællesskabet. Som jægere og samlere var gruppen eller fællesskabet nødvendigt for at skaffe føde og på den måde sørge for individets overlevelse. Jagten skulle simpelthen foregå i fællesskab hvis den skulle lykkes og senere efter landbrugets indførelse var man nødt til at være flere for at kunne dyrke jorden. Der blev slet ikke sat spørgsmålstegn ved fællesskabet. Én af Middelalderens straffe var netop at blive erklæret fredløs og udenfor fællesskabet – nærmest lig med en dødsstraf.

Så kom Oplysningstiden med fokus på det enkelte menneske – individet – fulgt af den Franske Revolution og formuleringen af de første menneskerettigheder, som sætter ord på den enkeltes rettigheder og pligter i forhold til fællesskabet. Og siden har balancen tippet mere og mere over til individualismen men stadig indenfor rammerne af et fællesskab.

Også i vor tid flyttes der på balancen. Fællesskabet som ideal var i centrum for os, der var unge i 70'erne. Det var kollektivernes og ø-lejrenes tid. Ja, I studenter kender det knap nok men det var altså betegnelsen for steder, hvor mange mennesker – som vel og mærke ikke var i familien med hinanden – boede sammen og fælles ferier, hvor det handlede om bare at være sammen – for det meste uden for meget tøj på. Det kom der så en gang imellem familier ud af alligevel, men det er en anden historie.

For jer unge er det snarere individualismen, der står højt på dagsordenen. Det skal jeg nok komme tilbage til om lidt.

Men selvom balancen flytter sig over tid er der et grundlæggende dilemma, vi er nødt til at forholde os til. På den ene side er det vigtigt at vide hvem man er og hvad man kan, og det er også vigtigt at kunne stå alene og kunne tage vare på sig selv. På den anden side har vi som samfundsborgere alle en forpligtelse overfor fællesskabet. Graden af den forpligtelse varierer i forhold til de forskellige politiske ideologier og partier, men alle er enige om, at der er et fælles ansvar for helheden. Det drejer sig om mange forskellige fællesskaber på mange forskellige niveauer. Samfundet er naturligvis et fællesskab, men også skolen, uddannelsesinstitutionen, arbejdspladsen, familien og vennekredsen er fællesskaber, og alle har et medansvar for, hvorledes disse fællesskaber fungerer og fungerer på en måde, så der også er plads til den helt nødvendige individualisme.

Det er bestemt ikke nemt at finde balancen mellem fællesskab og individualismen, men det er ikke desto mindre den udfordring, som I må forsøge at løse – individuelt og sammen.

Hvis balancen tipper for meget over på individualismen, som den måske har gjort i de senere år, kommer der til at hvile et tungt pres på den enkelte. Det bliver den enkeltes ansvar at lykkes, at få succes, at få et godt liv. Det er den enkeltes individuelle beslutninger, der alene opleves som værende afgørende for ens liv og og det kan derfor være svært at træffe beslutninger, fordi de får så afgørende betydning. Det kan endda være nærmest angstprovokerende at stå med de mange valg. Det er jeg desværre bange for at mange af jer unge har oplevet.

Lederen af PsykiatriFonden Hallur Thorsteinsson, som har lavet en landsdækkende undersøgelse af de unges trivsel fortæller i Berlinske Tidende:

"Mange unge har en stor angst for ikke at være gode nok. For hvornår er man det? Der kan altid gøres mere, præsteres mere, opnås mere. Kravene fra alle sider stiger, også kravene fra de unge selv. Sådan følte de unge det også for 10 og 20 år siden, men det nye er, hvordan de i dag og dengang håndterer det."

"Det med, at det er samfundets skyld, er for længst passé. I dag vender de unge det indad, hvis ikke de lykkes. De ved alt om, at det er deres eget ansvar at skabe det liv, de gerne vil have. Og ansvarsfølelsen sætter ind stadig tidligere. Vi får at vide, at vi kan gøre lige, hvad vi vil, hvis bare vi vil det nok. Det er en enorm befrielse for mange, men for dem, der ikke rigtig føler, de lykkes, kan det være en barsk personlig omgang og starten på en ond indadvendt spiral."

Man taler om sårbare unge, som kommer til at snuble over sig selv i bar iver for at være så perfekt som muligt.

Og de sociale medier spiller også en rolle her. Man kan anskue Facebook som et slags udstillingsvindue hvor der er mulighed for at fremstille sin perfektion. Men hvad nu hvis man ikke synes at man er helt perfekt? Hvad nu hvis andre giver udtryk for sin mening om én selv som måske ikke er særlig positiv? Eller hvis man bliver vist frem i nogle situationer, som man troede var helt private? Det har der jo desværre været en del eksempler på.

Så står man som individ helt alene og føler sig udstødt af det fællesskab, som man som menneske slet ikke kan undvære.

På den anden side kan det heller ikke nytte hvis der ikke er plads til individet.

Der findes en tankevækkende historie fra det amerikanske flyvevåben fra slutningen af 40'erne hvor man indførte jetfly, men der var en meget høj ulykkesrate. Af uforklarlige grunde styrtede flyene ned og man endte med at konkludere at det var pilotfejl. Men hvorfor var der så mange fejl?

Ved indretningen af cockpittene i flyene havde man for at lave det helt perfekt opstillet 10 forskellige kropsmål på alle piloterne – længden på ben og arme, overkroppen og alt muligt, og så havde man lavet et gennemsnit af alle disse mål og lavet det perfekte cockpit. Men der var bare ingen piloter, der passede og derfor lavede de fejl når de skulle bevæge sig under flyvningen for at nå de enkelte instrumenter og så faldt de ned. Læren af det er at hvis noget skal passe til gennemsnittet, passer det ikke til nogen.

Så både for meget individualisme og for meget fællesskab kan give problemer. Men hvad kan man så gøre for at opnå den bedste balance?

Måske ligger en del af svaret i det som Peter Kemp har kaldt *”Verdensborgeren som pædagogisk ideal”*. Peter Kemp er leder af Institut for Pædagogisk Filosofi på Danmarks Pædagogiske Universitet og siger om en foredragsrække som udbydes på DPU:

”Vi ønsker at levere en modvægt til denne tale om kompetenceudvikling, hvor uddannelse let begrænser sig til at blive et spørgsmål om tekniske færdigheder. Vi mener, der er et behov for, at uddannelse også indeholder noget om det almenmenneskelige.”

”Vi må se dannelsen ud fra den erkendelse, at vi mennesker er i et skæbnefællesskab med hinanden. Vi har en lang række fælles spørgsmål og problemer, vi er nødt til at tage hånd om sammen, for eksempel angående miljø, sikkerhedsspørgsmål og ny teknologi”

Det er altså gennem uddannelse at vi skal arbejde med den vigtige balance mellem individ og fællesskab. Først og fremmest ved at arbejde med et nyt dannelsesideal hvor den enkelte lærer om sig selv, om sine muligheder men også om de behov og krav som fællesskabet stiller os overfor –

både lokalt og globalt. Kort sagt - lærer at se sig selv og de fællesskaber man skal indgå i. Naturligvis samtidig med at man lærer et masse fagligt, som man skal bruge i sine senere studier og liv.

Det har vi forsøgt at gøre i jeres 3 år på Odder Gymnasium ved at arbejde med flere dannelsesaspekter i undervisningen.

Først og fremmest er der den **faglig dannelse eller vidensdannelse** - om man vil.

Vidensdannelse handler både om at opnå viden i det enkelte fag og sammen med andre fag at anvende viden i forskellige sammenhænge. Det at have viden og kunne anvende viden er helt centralt når man forlader gymnasiet og udgør en stærk kompetence, der både kvalificerer til studier, arbejde og tilværelsen som sådan.

Så er der den **personlig dannelse eller identitetsdannelse**

På det individuelle plan har vi lært jer at det er vigtigt at være nysgerrig. At have lyst til at lære mere. I har lært at arbejde vedholdende og målrettet og reflektere over egen indsats både som individ og i fællesskab med andre. Undervisningen bygger på et samarbejde mellem elever og lærere, hvor alle bidrager og deltager konstruktivt og positivt i samtaler og diskussioner med blik for både den enkelte og fællesskabet.

Som det tredje element er den **social dannelse**

I har alle fået mulighed for at anvende jeres viden og kompetencer i praksisfællesskaber med andre - enten indenfor det enkelte fag, eller hvor flere fag arbejder sammen. Det kan have været i fællesskaber med andre elever fra klassen, elever fra andre klassetrin, andre studieretninger eller

elever fra andre skoler i Danmark eller Europa. I er derigennem blevet trænet i samarbejde, ansvarlighed og det at kunne bidrage med og modtage viden og hjælp i arbejdsprocessen.

Endelig er der **borger og verdensborger – dannelse.**

Vi har gennem perspektiverende undervisning forsøgt at udvikle jeres handlekraft og evne til kritisk stillingtagen. Både det lokale og globale samfund stiller krav om uddannelse af mennesker, der behersker kritisk og etisk refleksion og dernæst handlekraft. Vi har trænet jer i udsyn og helhedssyn ved – sammen med jer - at identificere relevante problemstillinger og arbejde fra problem til løsning.

Stillet op den måde, som jeg lige har gjort er det jo store ord, men i dagligdagen virker det meget naturligt at have mål om at arbejde hen mod de 4 dannelsestyper, fordi det er så tydeligt at se at det er det, vi har brug for. Vi er ikke færdige med at komme derhen – I er ikke færdige med at komme derhen – men det er nogle gode sigtepunkter at have senere i tilværelsen, uddannelse og arbejde. Det giver rigtig god mening.

Det har det også gjort for én af vores tidligere elever Jacob Hedegaard Pedersen, som blev student i 1993 og som siden har skrevet adskillige romaner indefor Fantasy genren. Han blev ved skolens 25 års jubilæum i 2004 bedt om at skrive et indlæg i et jubilæumsskrift om sin gymnasietid.

Og han skriver:

” Træd varsomt, thi her skabes mennesker. En fornem og ansvarsfuld opgave – og den, hvis succes først står til skue, når kasserollebøjninger, vektorregning og Weimar-republikken er forsvundet. Når erindringerne om gymnasietiden er blevet gulnede og krakelerede eller lyserøde og luftige i erindringen; først da kan det

mærkes, om man fik noget varigt med sig. Det er det, gymnasiet giver. En ballast, en modstandskraft, der har styrket selvets inderste kerne og rustet mennesket til at møde verden. Jeg husker ikke meget af det, jeg lærte i fysik, historie, matematik eller dansk – ubrugt viden oxiderer og forsvinder med tiden – men jeg husker, hvad jeg kommer af. Så lidt som gymnasietiden fylder i min daglige bevidsthed, lige så meget må jeg erkende, når jeg virkelig tænker mig om, at den har formet min inderste kerne.”

Jeg startede med at tage udgangspunkt i nogle tanker opstået ved Anker Jørgensens begravelse og jeg vil også slutte her med et citat med, som I måske kan bruge senere

Til Anker Jørgensens begravelse brugte tidligere biskop i Aarhus – Keld Holm – nemlig også et citat fra én af Anker Jørgensens yndlingsdigtere den norske digter Arnulf Øverland, som i 1934 skriver digtet ”Loven” hvori han siger:

*Noget er større end dig. Der er bjerge med sne.
Der er dyrere ting end dit liv. Du skal kæmpe for det!.
Men du skal ikke trampe på den, som er sunket i knæ!*

Og med de ord dimitterer jeg jer som studenter fra Odder Gymnasium 2016.

Tillykke med eksamen

24. juni 2016.
Lars Bluhme.
Rektor.